

BENVENUTA CELLINIEGO

ŻYWOT WŁASNY

SPIŚANY PRZEZ NIEGO SAMEGO

PRZEŁOŻYŁ
LEOPOLD STAFF

P A Ń S T W O W Y
I N S T Y T U T W Y D A W N I C Z Y

SPIS TREŚCI

OD TŁUMACZA	5
KSIĘGA PIERWSZA	
ROZDZIAŁ PIERWSZY 1500—1515	13
Co skłoniło autora do opisanego swego życia. — Początek miasta Florencji. — Przodkowie autora. — Dlaczego nazywa się Benvenuto. — Okazuje wcześniej zamiłowanie do rysunku, jednak ojciec uczy go muzyki. — Z miłości do ojca, choć niechętnie, chłopak grywa na flecie. — Ojciec w łaskach papieża Leona X. — Benvenuto wstępuje na naukę do jubilera i złotnika.	
ROZDZIAŁ DRUGI 1516—1518	21
Benvenuto popiera brata w bójce, skutkiem czego wygnany zostaje z Florencji. — Udaje się do Sieny i Bolonii, gdzie czyni wielkie postępy w grze na flecie i w złotnictwie. — Kłótnia ojca jego z Pierinem, który źle kończy. — Benvenuto udaje się do Pizy i wstępuje dla nauki do tamtejszego złotnika. — Wraca chory do Florencji. — Wyzdrowiawszy wstępuje do dawnego mistrza swego Marconiego. — Rzeźbiarz Torrigiani przybywa do Florencji i werbuje artystów do Anglii.	
ROZDZIAŁ TRZECI 1518—1523	27
Benvenuto poznaje Torrigianiego. — Dlaczego go znienawidził. — Studiuje kartony Michała Anioła i Leonarda da Vinci. — Jedzie do Rzymu w towarzystwie Tassa. — Przygody w Rzymie. — Po dwóch latach wraca do Florencji. — Doznaje w sztuce powodzenia, czym budzi zazdrość we współtowarzyszach. — Zajście z Guascontim. — Zraniwszy przeciwnika Benvenuto ucieka w przebraniu mniszym do Rzymu.	
ROZDZIAŁ CZWARTY 1523—1524	34
Powodzenie Benvenuta w Rzymie. — Doznaje zachęty od Porcji Chigi. — Szczególne zaufanie tej pani. — Zazdrość Lucagnola. — Benvenuto zostaje fletnistą papieskim. — Biskup Salamanki daje Benvenutovi robotę. — Zajście artysty z biskupem.	
ROZDZIAŁ PIĄTY 1524	44
Benvenuta zatarg z jednym z żołnierzy Rienza da Ceri. — Artysta pracuje nad wielką pieczęcią kardynalską. — Zaraza w Rzymie. — Wycieczki do ruin rzymskich i studia wedle wzorów starożytnych. — Historia ze sławnym lekarzem Jacopem Carpi. — Zdarze-	

nie z wazami, które Benvenuto rysował. — Cotygodniowe zebrania artystów po wygaśnięciu zarazy. — Wesoła ucztą i ucieszny pomysł Benvenuta.

ROZDZIAŁ SZÓSTY 1524

Benvenuto naśladowuje tureckie sztylety. — Pochodzenie słowa „groteska”. — Medale i pierścienie. — Dobrodziejstwa wyświadczone Luigiemu Pulci i tegoż niewdzięczność. — Namietność Pulciego i smutny jej koniec. — Benvenuto atakuje orężnie kochanków i ich zbrojny orszak. — Pojednanie Benvenuta z Benvegnatem.

ROZDZIAŁ SIÓDMY 1527

Księżę Bourbon oblega Rzym. — Zdobyte i splądrowanie Rzymu. — Bourbon pada od strzału Benvenuta. — Benvenuto chroni się do zamku Św. Anioła, gdzie zostaje bombardierem i odznacza się wielce. — Księżę Oranii pada od strzału Benvenuta. — Papież uznaje zasługi Benvenuta. — Zamek Św. Anioła kapitułuje.

ROZDZIAŁ ÓSMY 1528—1529

Benvenuto wraca do Florencji i wykupuje się z wygnania. — Orazio Baglioni namawia go do służby wojskowej; lecz ojciec wysyła go do Mantui. — Benvenuto spotyka tam przyjaciela swego, Giulia Romano, który poleca go księciu. — Nieostrożne słowo zmusza go do opuszczenia Mantui. — Benvenuto wraca do Florencji, gdzie tymczasem ojciec jego i wielu znajomych zmarło na zarazę. — Dobre stosunki z Michałem Aniołem. — Historia Federiga Ginoi. — Papież Klemens VII gotuje wyprawę na Florencję i wzywa artystę do Rzymu.

ROZDZIAŁ DZIEWIĄTY 1529—1530

Benvenuto wraca do Rzymu. — Rozmowa z papieżem. — Papież zamawia guz do pluwiaka. — Artysta robi stemple do mennicy. — Piękny medal. — Zajęcie z Bandinellim.

ROZDZIAŁ DZIESIĄTY 1530

Córka Raffaella del Moro cierpi na rękę. — Benvenuto sporządza narzędzie do operacji. — Rozwianie się zamiarów małżeńskich. — Moneta papieska z wyobrażeniem św. Piotra. — Tragiczna śmierć brata Benvenutowego. — Boleść artysty. — Nagrobek dla zmarłego i epitafium. — Zemsta Benvenuta. — Kradzież w pracowni Benvenuta. — Niezwykły przykład wierności psa. — Papież wyraża artyście zaufanie.

ROZDZIAŁ JEDENASTY 1530—1532

Benvenuto, podejrzany o fałszowanie monet, wykazuje swą niewinność. — Dzięki bystrości psa swego wykrywa złodzieja, który okradł jego pracownię. — Powódź w Rzymie. — Benvenuto robi rysunek do wspaniałego kielicha. — Nieporozumienie między nim a papieżem. — Kardynał Salviati jako legat rzymski w nieobecności papieża obraża i prześladuje Benvenuta. — Choroba oczu przeszkadza artyście wykończyć kielich. — Papież w ówczesny gniewa się nań. — Niezwykła scena między artystą a Jego Świątobliwością. — Benvenuto cierpi na chorobę weneryczną i leczy się drzewem świętym.

ROZDZIAŁ DWUNASTY 1532

Tobia, złotnik mediolański, skazany na śmierć w Parmie za fałszowanie monet, ocalony zostaje przez kardynała Salviati, który

przysła go do Rzymu, by współzawodniczył z Benvenutem. — Tobia otrzymuje pracę od papieża. — Wskutek oszczerstw nieprzyjaciół Benvenuto traci posadę w mennicy. — Nie chcąc wydać kielicha zostaje pojmany i stawiony przed namiestnika Rzymu. — Rozmowa Benvenuta z urzędnikami. — Namiestnik skłania Benvenuta podstępnie do wydania kielicha papieżowi, który odsyła go Benvenutovi z rozkazem wykończenia dzieła.

ROZDZIAŁ TRZYNASTY 1533—1534

Benvenuto zakochuje się w kurtyzanie sycylijskiej, Angelice, którą matka uwozi do Neapolu. — Rozpacz Benvenuta z powodu utraty kochanki. — Znajomość z księdzem sycylijskim. — Praktyki czarnoksięskie. — W zwadzie rani śmiertelnie kamieniem pana Benedetta. — Pompeo donosi papieżowi, że Benvenuto zabił Tobię. — Papież każe namiestnikowi niezwłocznie powieść mordercę. — Benvenuto ucieka do Neapolu. — W drodze spotyka rzeźbiarza Solomea.

ROZDZIAŁ CZTERNASTY 1534

Benvenuto znajduje w Neapolu Angelikę i jej matkę. — Zostaje przyjęty przez wicekróla, któremu sprzedaje diament. — Matka Angeliki stawia zbyt twarde warunki. — Rozstanie z Angeliką. — Na wezwanie kardynała de'Medici Benvenuto wraca do Rzymu. — Przygoda w drodze. — W Rzymie odzyskuje łaski papieża.

ROZDZIAŁ PIĘTNASTY 1534—1535

Śmierć papieża Klemensa VII. — Benvenuto zabija Pompea. — Kardynał Cornaro bierze go w obronę. — Farnese papieżem (Paweł III). — Benvenuto odzyskuje stanowisko w mennicy. — Pier Luigi, bękart papieski, staje się śmiertelnym wrogiem Benvenuta. — Przyczyna tego. — Pier Luigi poleca pewnemu Korsykaninowi zamordować Benvenuta, który, dowiedziawszy się o tym, uchodzi do Florencji.

ROZDZIAŁ SZESNASTY 1535

Księżę Alessandro przyjmie Benvenuta bardzo uprzejmie. — Benvenuto jedzie z rzeźbiarzem Tribolem do Wenecji. — Zajęcie w Ferrarze z wychodźcami florenckimi. — Po krótkim pobycie w Wenecji powrót do Florencji. — Jak Benvenuto zemścił się na oberżyscie. — Po powrocie robi monety dla księcia Alessandra. — Zatargi z Ottawianem de'Medici — Paweł III obiecuje Benvenutovi ulaskawienie i wzywa go do Rzymu, dokąd artysta wraca.

ROZDZIAŁ SIEDMIENASTY 1535

Siepacze nachodzą Benvenuta w nocy w jego domu, aby go pojąć z powodu zabicia Pompea. — Artysta broni się dzielnie i pokazuje im list żelazny papieża. — Otrzymuje ulaskawienie. — Wpada w chorobę. — Co się podczas tej choroby działo. — Wierność Felicego.

ROZDZIAŁ OSIEMNASTY 1535—1537

Wyzdrowiawszy jedzie Benvenuto do Florencji z Felicem. — Intrygi nieprzyjaciół źle usposabiają dlań księcia. — Benvenuto wraca do Rzymu i zabiera się pilnie do roboty. — Ognisty znak na niebie. — Co o tym sądził Benvenuto. — Wiadomość o zamordowaniu księcia Alessandra, po którym dochodzi do władzy Cosimo I. — Karol V zapowiada przyjazd do Rzymu. — Papież

zamawia u Benvenuto cenny podarek dla cesarza. — Benvenuto robi piękną okładkę do modlitewnika i po uroczystej przemowie wręcza ją cesarzowi.

ROZDZIAŁ DZIEWIĘTNASTY 1537 145
Benvenuto oprawia diament, który cesarz darował papieżowi. — Pan Latino Juvenile oczernia przed papieżem Benvenuto, który zniechęcony postanawia przenieść się do Francji. — Historia z uczniem Ascaniem.

ROZDZIAŁ DWUDZIESTY 1537 151
Benvenuto jedzie z Ascaniem do Francji i przez Florencję, Bolonię i Wenecję przybywa do Padwy, gdzie przez czas pewien przebywa u przyszłego kardynała Bembo. — Zachowanie pana Bembo względem Benvenuto. — Artysta jedzie dalej przez Szwajcarię. — Przeprowadzenie z niebezpieczeństwem życia przez jezioro Wallenstädt. — Przez Genuę i Lyon przybywa do Paryża.

ROZDZIAŁ DWUDZIESTY PIERWSZY 1537—1538 157
Niewdzięczność malarza Rossa. — Benvenuto przedstawia się królowi Franciszkowi I, który przyjmuje go bardzo łaskawie. — Król pragnie zatrzymać go w swej służbie, lecz Benvenuto, nawiedzony chorobą, zraża się do Francji i wraca do Włoch. — Wielka uprzejmość kardynała Ferrary. — Przygody między Lyonem a Ferrarą. — Księżę Ferrary przyjmuje Benvenuto bardzo życzliwie. — Benvenuto przybywa do Rzymu, gdzie zastaje swego wiernego Felicego. — Przedziwny list kardynała Ferrary o postępowaniu kardynała Gaddi. — Benvenuto fałszywie oskarżony o przywłaszczenie klejnotów, które papież kazał mu wyłamać z swej tiary w oblężonym zamku Św. Anioła. — Pojmanie Benvenuto i osadzenie go w zamku Św. Anioła.

ROZDZIAŁ DWUDZIESTY DRUGI 1538 163
Pan Pier Luigi, bękart papieski, w nadziei, że otrzyma wspomniany skarb, namawia ojca, by postępował z Benvenutem jak najstrożej. — Benvenuto na śledztwie wygłasza świetną mowę w obronę swej niewinności. — Pier Luigi stara się go zgubić. — Wstawienie do króla francuskiego. — Życzliwe postępowanie zarządcy zamku. — Historia mnicha Pallavicini. — Benvenuto przygotowuje się do ucieczki. — Papież, mimo rzecznictwa króla francuskiego, trzyma Benvenuta w więzieniu. — Kłótnia Benvenuto z Ascaniem.

ROZDZIAŁ DWUDZIESTY TRZECI 1538 171
Dziwna choroba zarządcy zamku sprowadza zmianę w postępowaniu jego z Benvenutem. — Oboszczenie więźnia. — Ucieczka Benvenuto. — Kardynał Cornaro daje mu czasowe schronienie.

ROZDZIAŁ DWUDZIESTY CZWARTY 1538—1539 177
Powszechne zdumienie z powodu ucieczki Benvenuto. — Historia o podobnej ucieczce Pawła III w jego młodości, z tego samego zamku. — Kardynał Cornaro prosi papieża o biskupstwo dla jednego z swych protegowanych, w zamian za co musi wydać Benvenuto. — Benvenuto dostaje się po raz drugi do więzienia, pod jak najsurowszy dozór obląkanego kasztelana.

ROZDZIAŁ DWUDZIESTY PIĄTY 1539 185
O srogim obchodzeniu się z Benvenutem w więzieniu. — Poddanie się smutnemu losowi. — Cudowne widzenie, zwiastujące ry-

chcie uwolnienie. — Opisujący niedolę więźnia sonet, który poruszył serce kasztelana. — Śmierć kasztelana. — Durante stara się otruć Benvenuto. — Chciwość biednego jubilera ocala życie autora.

ROZDZIAŁ DWUDZIESTY SZÓSTY 1539 197
Kardynał Ferrary wraca z Francji do Rzymu. — Uczując z papieżem wyjednywa uwolnienie Benvenuto. — Poemat Benvenuto na pochwałę więzienia.

KSIEGA DRUGA

ROZDZIAŁ DWUDZIESTY SIÓDMY 1539—1540 207
Benvenuto odwiedza Ascania w Tagliacozzo. — Powraca do Rzymu i kończy puchar dla kardynała Ferrary. — Robi model solicy. — Wstępuje na służbę do króla francuskiego i z kardynałem Ferrary jedzie do Paryża. — Przygoda z poczmistrzem sienienskim. — Benvenuto przybywa do Florencji, gdzie spędza cztery dni u swej siostry. — Przyjeżdża do Ferrary, gdzie szkicuje portret księcia. — Z powodu złego klimatu wpada w chorobę. — Karmi się młodymi pawiami i odzyskuje zdrowie.

ROZDZIAŁ DWUDZIESTY ÓSMY 1540 216
Nieporozumienie między Benvenutem i służbą księcia. — Po wielu trudnościach jedzie dalej, przybywa do Lyonu, skąd dojeżdża do Fontainebleau, gdzie zastaje dwór. — Król łaskawie przyjmuje artystę. — Usposobienie króla. — Benvenuto towarzyszy mu do delfinatu. — Kardynał żąda od Benvenuto, by zgodził się na lichą pensję. — Benvenuto postanawia niezwłocznie udać się w pielgrzymkę do Jerozolimy. — Ścigają go i stawiają przed królem.

ROZDZIAŁ DWUDZIESTY DZIEWIĄTY 1540 223
Król daje Benvenutowi piękną pensję i przeznacza mu wielki pałac w Paryżu na pracownię. — Król zamawia u niego srebrne posągi bóstw. — Benvenuto udaje się do stolicy i po wielkich przeciwnościach zajmuje swoje mieszkanie. — Pracując nad Jowiszem wykańcza dla króla srebrne misy, puchary i złotą solnicę. — Król wyraża swe zadowolenie; nieprzychylnie zachowanie się kardynała. — Król odwiedza artystę z panią d'Estampes i dworem. — Król każe mu wypłacić wielką sumę pieniędzy. — Wracając do domu natrafia Benvenuto na opryszków, których odpiera.

ROZDZIAŁ TRZYDZIESTY 1540—1543 231
Spór między Benvenutem i artystami francuskimi co do lania metalów. — Wynik przemawia za Benvenutem. — Król naturalizuje Benvenuta i obdarza zamkiem Petit Nesle. — Król odwiedza go po raz wtóry z panią d'Estampes i zamawia ozdoby dla źródła w Fontainebleau. — Na rozkaz króla sporządza dwa modele. — Opis tej ozdoby. — Rozmowa z królem. — Pani d'Estampes czuje się obrażona, że artysta nie dba o jej wstawienie. — By odzyskać jej łaski, artysta pragnie ofiarować jej srebrne naczynia, ale nie zostaje do niej dopuszczony. — Ofiarowuje je więc kardynałowi Lotaryngii. — Benvenuto wyrzuca z zamku Petit Nesle człowieka cieszącego się względami pani d'Estampes, która stara się ściągnąć na artystę niełaskę króla, ale Delfin ujmuje się za nim.

Pani d'Estampes zachęca malarza Primaticcia do współzawodnictwa z Benvenuto. — Benvenuto wikła się w proces z osobą wyrzuconą z Petit Nesle. — Opis sądów francuskich. — Doprowadzony do ostateczności sztuczkami adwokatów, rani swych przeciwników, czym zmusza ich do milczenia. — Wiadomość o czeladkach i słudze Katarzynie. — Obludny czeladnik zdradza mistrza i nawiązuje stosunek z Katarzyną. — Mistrz przylapuje ich na gorącym uczynku i wypędza Katarzynę z jej matką z domu. — One oskarżają go o czyny przeciwko naturze. — Benvenuto niepokoi się. — Zdobywa się na odwagę, broni samą sprawę i wychodzi z niej z honorem. — Zerwanie Celliniego z Bologną, który z pobudki pani d'Estampes podjął się wykonać różne szkice Benvenuta. — Bologna, przestraszony pogrozkami Benvenuta, porzuca całą sprawę. — Cellini spostrzega, że Paolo utrzymuje dalej stosunki z Katarzyną i mści się w osobliwy sposób.

Benvenuto przedstawia królowi solnicę. — Przyjmuje do służby inną dziewczynę, zwaną Scorzoną i płodzi z nią dziecko. — Król znowu odwiedza Benvenuta i każe mu wypłacić wielką sumę, co znowu udaremnia kardynał Ferrary. — Król dowiaduje się o krzywdzie Benvenuta i każe ministrowi swemu wyznaczyć arystosie pierwsze wakujące opactwo. — Pani d'Estampes skłania króla do oddania kregielni w Petit Nesle pewnemu destylatorowi. — Cellini sprzeciwia się temu i zmusza nowego lokatora do opuszczenia tego miejsca. — Król przyznaje Benvenuto słuźność. — Artysta udaje się do Fontainebleau ze srebrnym posągiem Jowisza. — Malarz Bologna, który wrócił z Rzymu z odlewami posągów antycznych, stara się zaćmić pracę Benvenuta. — Stronniczość pani d'Estampes. — Król darzy Benvenuta łaską i względami. — Śmieszne przygody Ascania.

Wojna z Karolem V. — Benvenuto uczestniczy w obwarowaniu miasta. — Pani d'Estampes stara się nastroić króla przeciwko Benvenuto. — Król czyni mu wyrzuty, przeciwko którym artysta się broni. — Pani d'Estampes nie przestaje działać. — Benvenuto prosi króla o pozwolenie wyjazdu do Włoch.

Benvenuto pozostawia dom i mienie opiece dwóch czeladników i wyrusza do Włoch. — Ascanio zostaje wysłany za nim po dwa naczynia należące do króla. — Straszna burza w okolicy Lyonu. — Książę Galeotto della Mirandola dościga we Włoszech Benvenuta i opowiada mu o podstępie kardynała Ferrary i dwóch cześniaków. — W Piacenzy Benvenuto spotyka księcia Piera Luigiego. — Przybywa do Florencji, gdzie odnajduje swą siostrę z jej sześciu córkami. — Cosimo de'Medici łaskawie przyjmuje artystę. — Benvenuto wstępuje do służby księcia. — Książę wskazuje mu dom na pracownię. — Słudzy księcia zwlekają z urządzeniem jej. — Śmieszna scena z ochmistrem.

Słudzy Benvenuta oczerniają go przed królem francuskim, co nie pozwala artyście wracać do Francji. — Podejmuje się odlać posąg

Perseusza. — Trudności w pracy, spowodowane zazdrością Bandinellego. — Z Francji dochodzą artystę listy z naganą, że wychodzi do Włoch nie wyrównawszy z królem rachunków. — Artysta w odpowiedzi wystawia obszerny rachunek. — Oszustwo sług księcia przy sprzedaży diamentu. — Ochmistrz namawia pewną kobietę, by oskarżyła Benvenuta o przeciwny naturze stosunek z jej synem. — Benvenuto udaje się do Wenecji, gdzie odwiedza Tyccjana i Sansovina. — Po krótkim pobycie wraca do Florencji i do pracy.

Praca nad Perseuszem nie postępuje z braku pomocy. — Benvenuto wini o to księcia. — Księżna zatrudnia go jako jubiera i pragnie, by pracował dla niej poświęcał cały czas. — Ale artysta, chcąc zabić na wyższym polu, zabiera się znowu do Perseusza. — Zazdrość Bandinellego stwarza przeszkody, które utrudniają pracę nad tym dziełem. — Benvenuto udaje się do Fiesole, by odwiedzić swego naturalnego syna i w drodze powrotnej spotyka Bandinella. — Zrazu chce go zabić, lecz uspokaja się i wraca do pracy. — Rozmowa z księciem o starożytnym posagu, który Benvenuto restauruje jako Ganimeda. — Wiadomość o marmurowych posągach Celliniego: Apollinie, Hiacyncie i Narcyzie. — Z powodu przypadku omal nie traci oka. — Jak go uleczone.

Książę wąpli, czy Benvenuto umie odlewać w metalu. — Benvenuto daje dostateczny dowód swej sztuki: odlewa Perseusza. — Posąg ku zdumieniu wszystkich i wśród wielu przeszkód zostaje doprowadzony do końca.

Benvenuto otrzymuje list od Michała Anioła dotyczący popiersia Binda Altovili. — Jedzie z pozwoleniem księcia do Rzymu, w początku pontyfikatu Juliusza III. — Odwiedza Michała Anioła, by skłonić go do służenia księciu Toskanii. — Michał Anioł odmawia usprawiedliwiający się pracą nad Św. Piotrem. — Benvenuto wraca do Florencji i doznaje chłodnego przyjęcia u dworu, co przypisuje oszczerstwom ze strony ochmistra. — Godzi się z księciem, lecz wpada w niełaskę księżny nie poparłszy jej przy kupnie perel. — Opowieść o tym zdarzeniu. — Bernardonemu udaje się wbrew radzie Benvenuta doprowadzenie sprzedaży do skutku. — Księżna staje się nieprzyjaciółką Benvenuta.

Książę zaczyna wojnę z Sieneńczykami. — Benvenuto wraz z innymi wezwany jest do ulepszenia obwarowań Florencji. — Wymiana słów między nim a księciem. — Zatarg Celliniego z kapitałem lombardzkim. — Odkrycie starożytności spiżowych w okolicy Arezza. — Benvenuto naprawia uszkodzone figury. — Praca w komnatach księcia. — Przeszkody ze strony księżny. — Scena między nim a księżną. — Odmowa artysty ustawienia pewnych figur w jej komnatach pogarsza stosunek między nimi. — Nieprzyjemna sprawa ze złotnikiem Bernardem. — Artysta kończy Perseusza; ustawienie posagu na placu; dowody uznania. — Zadowolnienie księcia. — Benvenuto wezwany przez wicekróla Sycylii nie chce opuścić księcia. — Uradowany wynikiem pracy, przedsiębierze pielgrzymkę do Vallombrozy i Camaldoli.

Benvenuto spotyka starego alchemika, który powiadamia go o tajemnym przejściu, którym wróg wtargnąć może w państwo księcia. — Benvenuto wraca i donosi o tym księciu. — Spór między nim i księciem o cenę Perseusza. — Girolamo Albizzi, który miał rozstrzygnąć tę sprawę, nie załatwia jej ku zadowoleniu Benvenuta. — Nowe nieporozumienie między nim a księciem, które załagodzić mieli Bandinello i księżna. — Księżę życzy sobie, by Benvenuto wykonał płaskorzeźby w chórze Santa Maria Novella. — Księżę porzuca ten zamiar. — Benvenuto ofiarowuje się wykonać dwa pulpity dla chóru i ozdobić je półwypukłymi figurami spiżowymi. — Księżę godzi się na propozycję.

Spór między Benvenutem i Bandinellem o wykonanie Neptuna z wielkiego bloku marmurowego. — Księżna sprzyja Bandinellowi, ale księżę pod wpływem Benvenuta oświadcza, że praca przypadnie temu, kto lepszy stworzy model. — Model Benvenuta zyskuje pierwszeństwo. — Bandinello umiera ze zmartwienia. — Z powodu niełaski księżny marmur dostaje się Ammanatowi. — Kontrakt Benvenuta ze Sbiettą. — Zona Sbietty zadaje Benvenutowi truciznę. Po długiej chorobie Benvenuto odzyskuje zdrowie, lecz traci grunt u dworu.

Ozdrowiawszy zyskuje Benvenuto łaski syna księżęcego, Don Francesca. — Benvenuto, ukrzywdzony w procesie ze Sbiettą, udaje się ze skargą do księcia do Livorno, nie znajduje jednak pomocy. — Trucizna, spożyta u Sbietty, oczyszcza jego krew i polepsza zdrowie. — Dalsza krzywda Benvenuta poniesiona w procesie ze Sbiettą z powodu zdrady Raffaella Schieggii. — Księstwo odwiedza Benvenuta po powrocie z Pizy. — Benvenuto ofiarowuje im piękny krucyfiks. — Księstwo godzą się z nim i przyrzekają wszelką pomoc. — Zawiedziony w nadziejach, Benvenuto postanawia na wezwanie królowej Francji, Katarzyny de'Medici, udać się do niej celem wykonania pomnika dla jej męża, Henryka II. — Księżę okazuje niezadowolenie z tego powodu, więc królowa zrzuca się swego planu. — Śmierć kardynała de'Medici; żałoba na dworze florenckim. — Benvenuto jedzie do Pizy.